

32-ik sz. Augusztus 6. 1865.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐ-TULAJDONOS:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ:
EMICH GUSZTÁV.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi **RUSZ K.**

Előfizetési föltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja: 3 hasábos petsor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

As előfizetések s a hirdetményi illetekek a kiadóhivatalba (Barátok-tere 7-dik sz.)
a kéziratok pedig a lap-szerkesztőséghez (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
levelekben intézendők.

PEST, 1865.

NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV
M. AKAD. NYOMDÁSNÁL.

TARTALOM.

Cikkek: „Karácsoni Károly,“ *Koós Ferenc*től. — „A pesti temetőben,“ *Zilahy Imrétől*. — „Kerüld a szépet!“ (beszély), *Jókai Mórtól*. — „Az aradi evang. templom,“ *Caorba Akostól*. — „Khinai élet. III.“ — „Sáros- és Kapivár vidéke.“ — Martinuzzi kastélya Alvincen, „*Havasitól*. — „Uj méreg.“ *Sziklássy Gyulától*. — „Egy hét története,“ *Vadnai Károlytól*. — „Deák Ferenc Balaton-Füreden,“ *Tankrédtől*.

Ujdonságok. — Levelezések. — Vegyes közlemények. — Irodalom. — Nemzeti színház. — Szerkesztői üzenetek.

Képek: „Karácsoni Károly.“ — „Az aradi evang. templom és paplak,“ *Killer Zs.* tervezésén után fényképezte *Auerbach és Kozmata*, rajz. *Haske*. — „Sáros és Kapivár vidéke,“ rajz. *Myskovszky Viktor*. — „Martinuzzi kastélya Alvincen,“ *Nemes Albert* eredetije után *Blumberg*. — „Karrikatúrák“ *Jankó Jónostól*.

Levelezések.

Pécs, július 27. (*Pusztító zivatar. — Verekedés búcsun.*) Alig vonult el egy sok kárt okozó zivatar felettünk, már is egy másiknak megírásához fogok. Jul. 26-án reggel zivatar keletkezett, mely csakhamar veszély nélkül elmúlt, csupán egy budai külvárosi ház kéményébe csapott be a villám; de néhány háziedény összezuzásán kívül más kárt nem okozott. Nagyobb volt azonban az ugyane napon délután esett zápor által okozott kár. A *Mecsekről* roppant mennyiségben ömlött

alá a víz, elborítván a szőlőket és utakat temédek kövel. Ölnyi mélységű lyukakat vájt, elszagatva a rakott gátakat; 6 hüvelyknyi magasságban folyt a víz. A kár roppant összegre rug.

Most esik értésemre, hogy az ide 1½ órányira eső *Kökény* helységben búcsu levén, a fiatalság összeverekedett, annyira, hogy többen véres fövel távoztak; kettőt úgy összeverték, hogy életben maradásukhoz nincs remény. Az erélyes vizsgálatok már folynak. **Nyarfi Károly**

Vegyes közlemények.

* (*Kosciusko utolsó kaszása.*) Treпка Ferenc krakkói festész a napokban a Krakkó mellett fekvő Kreszovicera ment, hogy egy ottani parasztagdát lerajzoljon. Az illető száz éves, s Kosciusko alatt szolgált. Valószínűleg a legutolsó kaszás a nagy lengyel hős táborából.

* (*Napoleon halála.*) III. Napoleon császár aug. 15-én meg fog halni. Ez a legujabb hír Rómában, s ha nem is hiszik, de terjesztik mindenfelé. Mint a „Czas“-nak onnét írják, egy belga pap érkezett Rómába, s azt beszélte, hogy egy szintén pap barátjának jelensége volt. Az utcán találkozott egy nővel, ki midőn őt szomorúnak látta, azt jövendölte neki, hogy szomorúsága nemsokára örömmre fog változni, miután az európai forradalom főnöke aug. 15-én búcsut vesz ez árnyékvilágtól. Annak bizonyítékául, hogy igazat beszél, még azt jövendölte a papnak, hogy másnap szintén meg fog halni. A pap másnap csakugyan meg is halt, mire barátja két tanuval rögtön Rómába sietett, hogy tudtul adják Napoleon közeli végét. A francia rendőrség el akarta fogatni, de a római konzervatívok pártfogásuk alá vették.

* (*Lengyel menekültek kivándorlása Északamerikába.*) A Svájcban tartózkodó lengyel menekültek, Kownikolszki honfőtársuknál, a ki newyorki tanár, kérdést intéztek: hogy micsoda föltételek alatt fogadná be őket az Egyesült Államok kormánya gyarmatosoknak? Ha a válasz kedvező lesz, több ezren fognának az új világba átköltözni. A svájci kormány azon esetre fejenként 108 frank uti költséget szavazott meg, a francia kormány pedig kötelezi magát az ingyen szállításra.

* (*Statistikai adatok a párisi házasságból.*) Egy agglégény a párisi házasságok következő statisztikáját állítja össze: 1864. végén Párisban oly nő, ki férjét önkényesen elhagyta, 1132 volt, ilyen férj 2348; törvényes uton elvált 4175 pár; nyílt harcban él egymással 17,345; csöndes ellenséges-

kedésben 13,279 pár; közönyösek 55,246; boldognak tarthatók 3175 en; valóban boldog csak tizenhárom pár lenne.

* (*Olcsó házasság-hirdetési mód.*) Egy hannoveri nőtelen földbirtokos a német lövész-ünnepélyen Bremában jelen levén, kalapján a következő hirdetvényt viselte: „E lövész nem egészen szokott uton még a lövész-ünnepély eltelte előtt házastársat keres. Erény és szépség többre becsülik, mint a bátorság.“ A bátor lövész, mint mondják, nagyon sok ajánlatot kapott.

* (*Tűz a vasuton.*) A m. hó 25-én este Bécsből Krakkóba indult személyvonatban a teher szállító kocsis, a staudingi állomás közelében meggyuladt és a tűz egész tartalmát megsemmisíté. A tűz, mint állítják, egy lopva becsomagolt tűzveszélyes tárgy föllöbbanásából származott. Ezuttal Rotschild bárónak 3000 tallér értékű olajfestvényei is megsemmisültek.

* (*A bécsi naplopók.*) Bécsben 10,000 dologtalan ember lézeng, s ezek száma az olasz szabadságos katonákkal és elbocsátott gyármunkásokkal folyton szaporodik. Így magában a mult hónapban 2700 fönyű növekedés történt.

* (*Földrengés.*) Mint Cataniából (Sicilia) jelentik, hogy jul. 19 és 20-dika közti éjjel Giarre körületben Fondo Macchia falut földrengés érte, 150 ház fekszik romokban, s eddig 61 holt testet ástak ki, 45 személy pedig megsebesült.

* (*Hosszas álom.*) Dr. Blanchet a francia tudományos akademiában értekezést olvasott fel három különös lethargicus álomesetről. Ily eset a többi között most egy 24 éves nőn történt, ki 18 éves korában 40 napon át, 20 éves korában, a mézes hetek alatt 50 napon át aludt, s végre oly lethargicus álomba merült, mely majdnem egy éven át tartott, 1862-ki husvét vasárnapjától 1863-diki martiusig. Ez idő alatt egy fogát kellett kihuzatni, hogy tejet s levest lehessen szájába csöpögtetni.



Első évi folyam.

32. szám.

Augusztus 6. 1865.

Karácsoni Károly.

Derék hazánkfia, kinek arcképét és életrajzát közölni szerencsés lehetek, a természeti szépségekben, ritkaságokban és jeles férfiakban bővülő Székelyföldnek szülöttje.

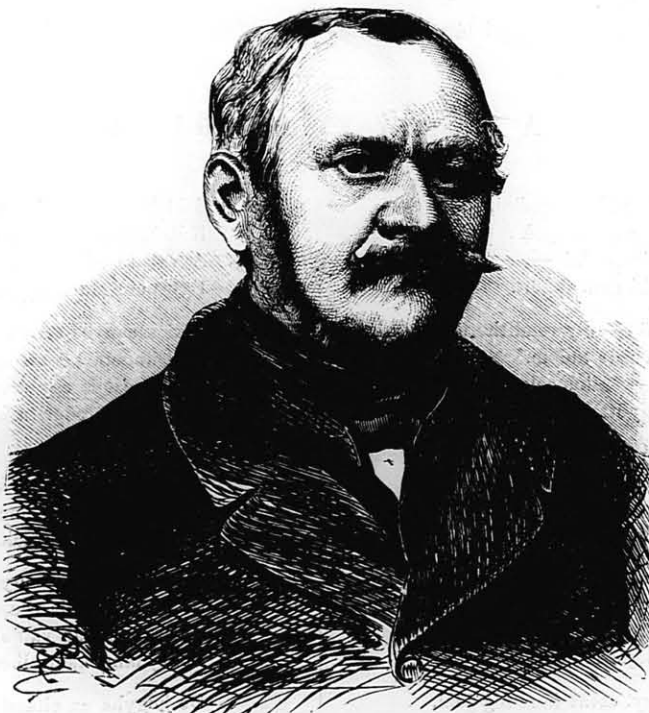
Telekfalvi Karácsoni Károly Udvarhelyen 1809. október 3-án született. Atyja, Karácsoni Sámuel, az udvarhelyi ref. tanodában a történelemnek és természettudományoknak, maig is kedves emlékü tanára volt. Itt tanult tudományos képzettségű atyja és jeles tanárok vezetése mellett Karácsoni Károly 1831-ig, s kitűnő előmenetellel végezte az e tanodában előadott tantárgyakat, még a theológiát is.

1831-ben Szebenben látjuk, mint kincstári gyakornokot, honnan félév múlva Selmecre ment a bányász akadémiába, s ott négy éven át, négyszáz tanuló között, mindig az első közé tartozott.

Selmecről 1835-ben Maros-Ujvárra jött le, mint

bányászgyakornok, de már 1836-ban Dézs-Aknán találjuk egész 1838-ig, ekkor 400 forint jutalomdíjjal mint második bányatiszt visszament Maros-Ujvárra, hol ismét 150 forint jutalomdíjat nyert. 1842-

ben lett első bányatiszt és 1846-ban dézs-aknai ellenőr. Maros-Ujvárt ő készítette és hajtotta végre ama merész tervet, a régi bányák omladozó tezején végig vitt utat. Ekkor látogatta meg a m.-ujvári sóbányát a marosvásárhelyi reform. főiskola halhatatlan emlékü tanára, Bolyai Farkas, kit ő egyszerű öltözete után valami falusi mesternek ítélve, bár tisztelettel fogadott, de csak egy kísérő s egy pár égő gyertyával akart elküldeni a bánya



Karácsoni Károly.

megtekintésére, de midőn a vendégeknyvbén a mester nevét megpillantotta, azonnal az összes tisztikkal sietett hozzá s a bányát pompásan ki-
világíttatta a mathesis nagymestere tiszteletére.

1850-ben kolozsi helyettes bányanagy volt,

1852-ben pedig szintén e minőségben Dézs-Aknán működött. Innen az akkori oláhországi fejedelem, Stirbey kérelmére áttételezt Oláhországba, mint az ottani sóbányák vezető testületének főnöke, s ez időtől fogva egyik kitüntetés a másik után érte.

1857-ben az oknamarei sóbányát, melyhez már semmi remény se volt, a mindenfelől berohanó árviztől oly remekül megmentette és biztosította, hogy az akkori uralkodó, Gyika Sándor, egész kíséretével és az egész mérnöki karral kísietett a rendkívüli munka megsejlesztésére, minek eredménye lőn, hogy újabb nyolc évre elfogadtatott, egy arany napi dija kettőre emeltetett, és háromszáz arany jutalommal tiszteltetett meg; holott mindezekre igényt nem formált, sőt midőn az uralkodó kérdené tőle, hogy mivel volna képes őt megjutalmazni, ezt felelé: „Felség! vétesd le azon harminc rabnak lábairól a nehéz láncokat, kik közreműködtek e bánya megmentésében, s mondjad, hogy *legyenek szabadok*, s add át őket, hogy képezhessek belőlök e hazának hasznos mesterembereket.“ A láncok azonnal lehulltak s a szabad emberek minden kíséret nélkül mentek át Szlenikbe, hazánkfia lakására, a ki belőlök ügyes mesterembereket képezett.

De nehogy nemzeti elfogultsággal láttassam be-

szeleni, szóljon helyettem a „Reforma“ itteni román lap idei 24-ik száma, hol is hazánkfjáról ezeket olvashatni:

„Oknamaréba érkezésemkor — írja a szerkesztő — szerencsés valék ott találni Karácsoni Károly hírneves mérnökünket, e bányánk teremtőjét és megmentőjét, mert a tudományos férfiutól számíthatjuk hazánkban a bányák rendszeres miveltetését. Bámulatra méltó ezen férfi tevékenysége, tudománya és sokoldalú ismerete, sőt elmondhatjuk, hogy *egyetlen* a bányászati és ásványtani ismeretekben. Mentől több ízben látja valaki az ő műveit s mentől alaposabban tanulmányozza és ismeri őt, annyi-
val inkább bámulja nagy tehetségét és érdemét. Ő a mindennapi emberek előtt mindennapi ember, de jellemző típus, sőt eszménykép azokra nézve, kik magasabb szempontból tudják megítélni az ő műveit. Becsületes és nagylelkű a legfelsőbb fokig, emberiség-szerető, a ki minden embert egyformán szeretvén, némelyek előtt, kik őt nem képesek érteni, talán a *szélsőségek embere is*. Láttuk több ízben elfeledkezni önönmagáról, hogy másoknak segítségére siethessen, életveszélynek tevén ki ön magát, hogy felebarátainak életét megmenthesse.“

Koos Ferenc.

A p e s t i t e m e t ő b e n .

(Pest, 1865. máj. 7.)

Én még mindig tudok remélni,
De csalódnai már nem fogok;
Akárminő nehéz is élni —
A sors rajtam ki nem fogott.

Küzdök, mint ő — oly rendíthetlen,
Hanem a végét már tudom.
S bár ő pihen — a képzeletben
Pályám velem együtt futom.

Ragad, ragad a benső ösztön,
Bár a fájdalom meg-megüt.
Fényes zászlóm égben fűrésztöm,
Bár egy ür támad mindenütt.

Öröm fog el, ha szent mámorban
Agyam s szívem föl-föllobog;
De bár ezer kép ég a borban,
Tudom, hogy kijózanulok.

És hogyha nagy, szent harc fog jőni,
Ha egy világ kél ellenem: —
Erőmet nem hagyom megtörni,
Kitartom pusztá kebelem.

Pedig tudom, hogy lelkem gyenge,
S annyi nagyobb fő összetört,
Tudom, hogy ki föltámadt — rendre
Magától lejárja e kört.

S ki halt agygyal, vagy hült szívével
Kétségbeesve múltat, — él,
Avval, ki telve szent reménnyel,
Egy perc alatt, egy sirra lél.

S ki szennyes érzést vesz magára,
S ki ünnepi köntösben áll:
Azt is, ezt is egy arccal várja,
S egymásra sőpri a halál.

És kedvem volna mosolyogva,
Küzdés nélkül megvárni ezt —
De szívem egy eszme elfogja,
S lelkem újra harcolni kezd.

Mert érzem én, hogy a tétlenség,
Hitvány paródia csupán;
Oh, a halálban van sok fenség,
Több, mint akármiben talán.

De hogyha az eltűnő élet
Utánozgatni kezdi őt —
E nevetségtől mégis félek,
Nem hajlok meg senki előtt!

Az életnek nincs tiszta célja,
Mért keressem hát hasztalan?
Ám a sötét megvillan néha —
A léleknek ösztöne van.

Csak az döbrent meg, s tudni késztet,
Ha titkos és mély b  gyötör,
Oh, ekkor  n valamit érzek,
Mi m snek kin, nekem gyönyör.

Hajh! a sejtés hitvány játéka
Elt nik, mint a többiek. . .
De fokozat itt is van, — mégha
Ily aprók is az emberek.

S e porszem közt lenni kicsinynek?—
Nem, nem! pihenni nem fogok!
Ragyogni kell rem nyeimnek,
A sors rajtam ki nem fogott! —

Tudom a v szet, mik útban  rnek,
Vak lelkesülés nem vezet . . .
De benn hatalmas k nyszeret érzek,
S a perc küzdelme élvezet.

Zilahy Imre.

Kerüld a szépet!

Besz ly.

Irta *Jókai M r.*

(Folytatás.)

Egy este a sz ke a kétségbeesést tükröző arc-
cal jelent meg a Tortona kastélyban. Irigyei ugyan
azt mondták, hogy vonásai oly dultak, mint a ki
két nap k t éjjel korhely mulats gokban dorb -
zolt, de a világ szeme rossz; egyedül a szerető le-
 ny szeme l t:   találja ki az igazi okot. Adolfot
valami nagy csapás érhette. Azt is kitalálta, hogy
e csapás szerelmüket  r csapás volt.

— Mi történt veled? K rdez , félrevonulva a
társaság zajától, Hagenblitz kapitányt.

— Földre vagyok sujtva, monda a szerető.
Most kaptam atyámtól levelet, válaszul azon leve-
lemre, melyben áldását kérem házasságunkra.

— Megtagadja? k rd  Anna megütközve.

A sz ke nem felelt; csak lesit tette szemeit.

Anna aztán kevelyen hátat fordított neki s ment
vissza a társaságba — táncolni.

B r maradt volna meg a sértett büszkeség  rze-
t n l; de ha mutatta is, hogy közönyösen mulat,
szemei  szrevett k, hogy egy szomorú csillagfény
minden ve kiséri: dult arcu kedvesének tekintete.

Annyit mégis kötelességének tartott, saját maga
iránt, hogy megkérdezze a szomorkodó szeretőtől,
vajjon mi kifogása lehet egy Tarrakanoff herceg-
n  ellen egy g rdakapit ny apjának? s egy ujjabb
tal lkoz n l előhozta ezt neki.

Ekkor a sz ke ifju k nyez  szemekkel ragad 
meg kezét.

— Oh Anna! Bocsáss meg, hogy ily sokáig tud-
tam előtted rejtegetni titkomat;  n nem vagyok
puszta g rdakapit ny; a Hagenblitz n v csak
egyik  skast lyunkr l átvett  lnevem,  n fia va-
gyok egy németországi uralkodó hercegnek, a ki
saját residenti j ban lakik, s lovasságot is tart, ne-
vem Kreuz-Hoch-Löwenstein Adolf; uralkodó fe-
jedelmi princ!  s atyám nem akarja engedni,
hogy rangomon alul álló n t adjak leendő or-

sz gany ul a Löwenstein fejedelemségi job-
b gyaknak.

Oh ha egy percre is jutott volna eszébe Ann -
nak Radziwill intése: „el ne  ruld születésed tit-
k t se barátnak, se szeret nek!”

Azt kellett volna mondania e nyilatkozatra: „jól
van h t:  des h romnegyedr sz fejedelem uram,
keress magadnak egy negyedik negyedrész her-
cegasszonyt, hogy egész ember lehessen belőled.
Jó táncos voltál. Adieu.  n egész férfit keresek, s
maradok magamnak.”

A helyett m g azt is meghallgatta, hogy Adolf
nem akar  lni tovább. Az atyai hatalomszó meg-
gátolhatja  t abban, hogy boldog legyen; de hogy
egy golyót keresztül repitsen a sziv n, abban nem
akadályozhatja meg.   sz motvetett az élettel, s
minthogy Annával boldogul  lnie nem szabad: te-
hát inkább meg akar halni.

Anna elhitte neki, hogy meg akar halni.

Akkor csak arra kérte, hogy legyen szives m g
egy napig  lni a s   kedveért, s holnap korán reg-
gel a kerti pavillonban megjelenni, a hol valamit
fog vele közleni, a minek e legujabb felfedezésre
nagy befolyása lehet.

Anna nagyon szerelmes volt ebbe az emberbe.

Másnap reggel, korábban a határidőnél, megje-
lent Anna a kerti pavillonban. Nagy önfeledtség
volt tőle, de azt hiv , hogy feje felett egy korona
lebeg, az minden eleséstől megvédi.

Mikor az ifju szerető megjelent a pavillon ajtó-
ban, akkor parancsol  hangon monda a feléje sie-
t nek:

— Maradjon  n tiz lépésnyi távolban!  n is
fejedelemn  vagyok!

A sz ke meglepetést mutatva állt meg azonnal.

Azzal Anna kivonva kebléből azon iratokat,
miket Radziwillt l kapott, mint születése titkának

bizonyítványait, azokat letéve egy asztalra, s azután inte az ifjunak, hogy menjen oda és olvassa el azokat.

Az ifju olvasott és azután meghajtá térdét Anna előtt.

— Bocsánat, fenséges urnóm!

Anna kezét nyújtá neki, hogy bocsánatáról biztosítsa.

— Lehet-e az ön családjának kifogása ellenem? kérdezé büszkén a leány.

— A Kreuz-Hoch-Löwensteini dynastia büszkének érzendi magát, ha első harcosa lehetend egykor az orosz fejedelmi trón jogos sarjadékának; — felelt rá a szöke még büszkébb elszántsággal.

Anna azt hívé, hogy tehát mégis meglelte az igazit!

Férfit, a ki szeretetreméltó, és fejedelmet, a kinek trónja első lépcső leend anyja magas uralkodói székéhez fölemelkedésre.

— Vegye ön ezen iratokat és vigye el fenséges atyjához.

— Föltöletes volna, miután fenséges atyám, szivem választotta ellen nem tett egyéb kifogást, mint azt, hogy nem fejedelemnö. Ez akadály eltűnván, birom föltételes áldását, s nem szükség egyéb, mint megbizott alter egóját fenséges atyámnak, a derék Björnsfieldet beavatni magas tit-

kunkba, melyhez ha ő megnyugvásával járul, egybekelésünk között semmi akadály nem leend.

Annának eszébe jutott, hogy Radziwill mire kérte? „ha férjhez mégy, várj meg engem; hadd legyek legalább násznagyod“ — a szöke előtte járt a leány eszének.

— Egybekelésünkkel pedig sietnünk kell, és azt legnagyobb titokban kell végrehajtanunk; mert jól tudod, hogy Rómában protestans esketés nem mehet végbe nyilvánosan.

Anna természetesen találta ezt.

— Tehát még ma este. A mára hirdetett színháték alatt, midőn mindenki a röppentyük bámulátával lesz elfoglalva, jöjjünk e pavillonba össze. Björnsfield fog itt várni reánk, két tanuval, kik igen tiszteletreméltó férfiak mind: atyám hajóhadához tartozó tiszték. Az esketési szertartás öt perc alatt be van végezve; akkor fedett hintón, mely a sikátorban vár reánk, észrevétlen eltávozzunk, rendelés lesz téve váltott előfogatok iránt egész Civitavecchiáig, ott horgonyoz atyám negyven ágyus hadihajója, a „Drache“ s ha annak a földézetén leszünk, senki sem szakíthat le keblemről többé.

Anna helyeslé az indítványt s még meg is csókolta érte — völegényét.

(Vége következik.)

Az aradi evangélikus templom.

Arad, az alföld ez egyik legszebb városa, evang. hitközsége fájdalommal tekintett már évek óta a többi vallásfelekezettől szebbnél szebb imaházaira. Csekély a hívek száma, s bár áldozatra készek is, templomot emelni eddigelé nem bírtak; most az utolsó években elhatározták, hogy gyűjtések útján építsenek a hitközség igényeinek megfelelő csinos, jó anyagú, s küldiszenben is megállható templomot. Megindíták az aláírásokat, s midőn annak oly szép eredménye lőn, minőt alig reméltek, az az ige megtestesítéséhez fogtak, s tervet dolgoztak ki.

A terv készítésére Killer Zsigmond, városunk főmérnöke lőn felkérve, ki szakavatottan felelt meg feladatának. A bevégzett tervet lefénnyképezteté, s ezt fel nem használhatjuk jobban, mint hogy beküldjük a „Hazánk s a Külföldnek“, hogy azt, mint csinja miatt érdekes hazai építészeti művet, olvasóival is közölje.

Képünk az építendő evang. templom főhomlokzatát mutatja, s a hozzácsatolt papilakot. A templom hossza 16 öl s ennek megfelelőleg szélessége

8 öl. Maga a templom hajója, a tornyokon és a szentélyen kívül 500 embert fogadhat be, minden egyes személyre 4 négyzetöglát számítva. A tető boltozat alaku, mely cseréppel vagy pléhvel fedhető. Az épület téglá és a külalakon látható négyzetű kockák a nyers téglát tüntetik elő. A homlokzat felett emelkedő s az órát magában foglaló főtornyon kívül még két kisebb torony áll a templomon, mi a mű díszét nagyon emeli. A főbejárat felett áll a három angyaltól imádott Megváltó, jobbra Luthert, balra Mózeset ábrázoló faragványokkal, s két melléktorony jobb s baloldalán a két főapostol s a két főreformator alakja látható.

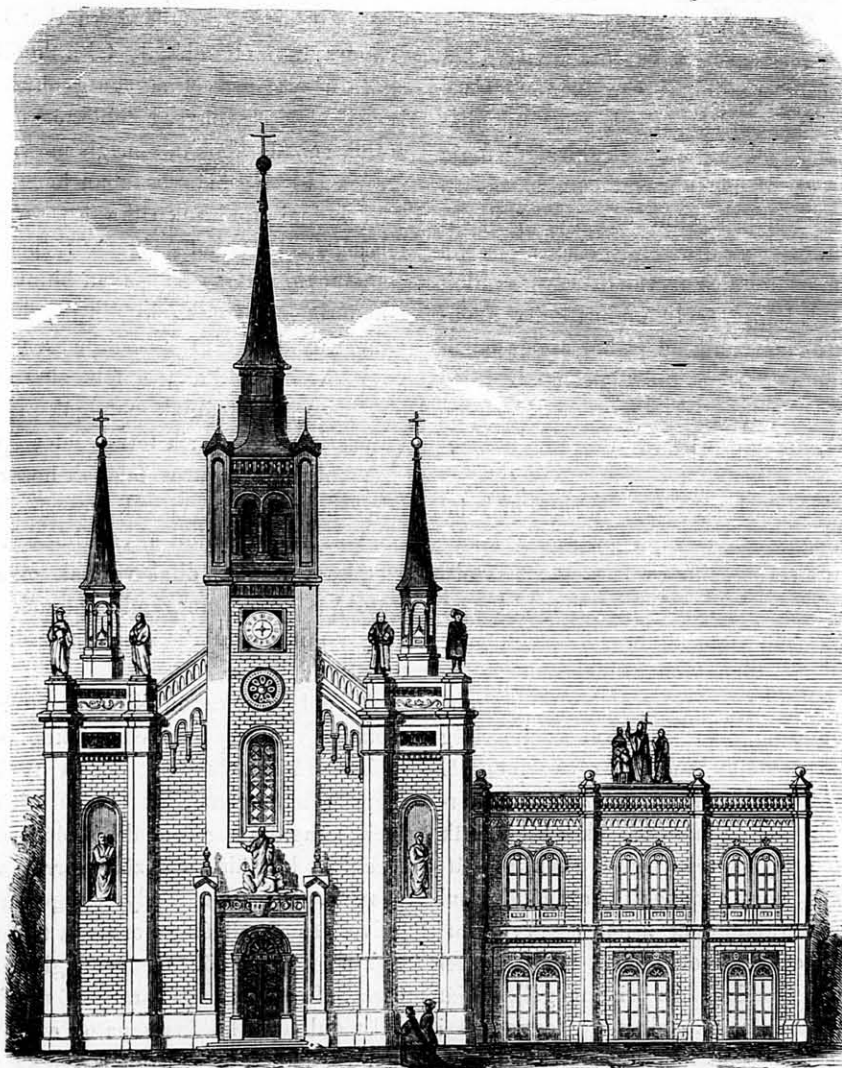
A templom mellett fekszik közvetlenül az egyemeletes papilak. Ez épületben van a paplakot képező 3 szoba, egy terem a szükséges melléképületekkel, s egyenes lejárattal a templomba, alól pedig boltok.

A templom építési költsége a faragványokkal együtt 25 ezer forintra van számítva, s a paplakkal együtt 40—45 ezerbe kerülend.

Im a mű, melyet Killer Zsigmond készített, s szakértők véleménye után állítjuk, hogy e mű a külföldi bírálókat is kielégítheti. Killer urnak e részbeni szakavatottságát ismerjük, és láttuk az ő terve szerint Aradon létesített igen szép sétatért mely idővel Arad első mulató helye leend. látuk a százazrek vagyonbiztosságát megadó Maros-vizgátat, mely szintén az ő terve s bevégzett

műve, végre tudjuk, mily műveket készített mint magán vállalkozó és mint cs. k. mérnök, részint a szegedi vasuti hidépítésnél a Tiszán, részint Oravicán, a francia társaságnál való szolgálati ideje alatt, s így örömeinkre szolgál, hogy e derék hazánkfiát egyik derekas művével együtt bemutathattuk a magyar olvasó közönségnek.

Csorba Ákos.



Az aradi evang. templom és paplak. (Killer Zs. tervrajza után fényképezte Auerbach és Kozmata, rajz. Haske.)

K h i n a i é l e t.

(Bourboulon francia követ és neje följegyzései nyomán.)

III.

Koldusok. — Tyuktollas ház. — Tűzveszélyek. — Vizi pusák s a tűzoltás.)

Két dolog van, mi mód nélkül alkalmatlan Khina fővárosában : a koldusok és az égések.

Reggel néhány perc alatt az egész várost va-

kok, félkaruak, sánták, zsugorodott lábuak, guta-ütöttek, fekélyesek, nehézkörosok csoportjai lepik el; mihelyt a nap első sugarait szétlőveli, rögtön

odahagyják a tanyákat, hol a rendőrség éjjel szokta őket tartani, a legszebb városrészekben foglalnak állást, sőt a paloták kapuiba is települnek, s csaknem megsüketítik a ház urát hangos kéregetéseik és szemrehányásaikkal. Az állam, távol attól, hogy tilalmazná, épen védi a koldusságot: a koldusok roppant nagy társulatot alkotnak, melynek határozott rendszabályai vannak. Van választott királyuk és kincstárnokuk, ki az alamizsna és élelmiszerek kiosztásával van megbízva. A társulatba való felvétel a félszepségek és többé vagy kevésbé undorító betegségektől van függővé téve. Midőn a városban rendetlenségek vagy tolvajlások történnek, a főnök a koldusok királyát fogja elő, minthogy ez felelős alattvalóiról. Egészben véve Pekin úgy néz ki, mint egy csodadolgokkal telt nagy udvar; az ittmulatás első napjaiban mindezen nyomor, mindezen valódi vagy színlelt testi félszepségek látása, mély undort kelt; azonban lassankint hozzászokik az ember, s oda edződik, hogy, mint a gazdag khinaiak, megvetőleg dob néhány fillért menetközben a koldusok serege elébe, a nélkül, hogy továbbra is törődnek szenvedéseikkel.

A khinai koldusok közt nagy tarkaságot talál az ember a jellegekben, a naplopók egész kaoszára akad, s a visszautasító és félszeg arcok oly minőségével áll szembe, minőket maga Callot sem volna képes hűn visszaadni: emitt kétláb magas, kövér és derült törpe van, ki elaszott és oly sovány óriást vezet kezénél fogva, hogy oldalbordáit meg lehet számlálni; ezen két személyiség durva teveszőr posztóba van burkolva, melyből maguknak felöltöt és csuklyát készítettek; kórházi betegeknek lehetne mondani őket kinézésük után. E posztó annyira tele van lyukakkal s átítatva a piszoktól, hogy a mongol, ki azt lótakaróul használta, eladta valamelyik zsidóknak, minthogy még ő is szerfelett mocskosnak találta; ezzel minden meg van mondva. Az óriás megáll, száját kitérít, s hogy éhségét érzékelhetővé tegye, eszi az utcán növő füvet s mohón keresgél a szeméthalmazokban valami hulladékot, ezalatt a törpe, néhány krajcárt akarván magához hódítani, a legtorzabb mozdulatokat téve táncol s fülsértőleg hahotáz. Távolabb egy ál-nelézékóroszon akad meg tekintetünk, ki a porban fetreng s képtelenül rángatózik. Azután következik egész tábor a vakoknak; sorban haladnak előre egymásba fogózva, egy félszemű által vezetettve, s az egész utcát elzárják; ezen vakoknak azon különös sajátságuk van, hogy többé vagy kevésbé mindnyájan zenészek és büntetlenül rendezik a legkiállhatlanabb

macskazenéket. Számos koldus a város népes részein csaknem egészen meztelen testtel helyezkedik el, egyetlen öltözetdarab rajta egy rongyokból összetoldozott gatyá; az efféléken senki sem akad fenn. Hogy a figyelmet magukra vonják, minden erejükből verik hasukat, s ha ezen hangos csattanások sem eszközölnek alamizsnát az elmenőktől, szemrehányásokat kiabálnak az ember után. Ezen, alig némi ruhával fedett szegények, kik megnövesztik szakálukat és hajukat, bizonyára kivetett adónak tekinthetők a társadalomra nézve, melyet nagyon gyakran kell fizetni; Bourboulon asszonyság többször osztatott ki közöttük ruhadarabokat, s mégis másnap ugyan úgy, vagy talán még hiányosabban jelentek meg.

A khinai koldusok ritka ügyességgel színlik a félszepségeket, betegségeket: épen nincs miért sajnálkozni rajtuk, ha szabad hinnünk egy rendőr mandarin szavainak, ki állítja, hogy midőn be vannak csukva éji rekeszőkbe, a vakok látnak, a gutaütöttek sétálnak, a félkezűeknek megkerül másik karjok, a sánták eldobják mankóikat, a fekélyesek visszanyerik természetes ép bőrüket.

A koldusok a város falának hosszában laknak, lakásaik nyomoru viskók vesszőből fonva és lerombolt házak tördelt anyagából rakott kunyhók; szállásaik kapuk által vannak elválasztva a várostól, a kapukban rendőrkatona őrködnek. A mely koldus éjjel Pekinben kézrekerül, megbörtöztetik.

A Tchi-houa kapun kívül, a tatár város külvárosaiban van egy, az eddigiéknél sajátságosabb emberbaráti intézmény. Ez a tyúktollak háza. Képzeld magának az olvasó két tág színt, melyek faragatlan gerendákból épülvék, fedélzetük lécekből készült, a közök sárral vannak betapasztva. A padlót, mely szorgosan le van döngölve, vastag tollréteg borítja, a tollat a vállalkozó Pekin kereskedői és vendéglőseinél vásárolta össze. Mihelyt az esti harangszó megkondult, azonnal tódulnak a kolduscapatok ezen menedék felé, hol, a lefízett egy krajcárért, az éjszakát vendégszerető fedél alatt tölthetik. Miután mindenki betakarodott, a felügyelő gépezet segítségével akkora ponyvát bocsát le, mekkora a terem: ezen közös takaró néhány hüvelyknyire az alvók fejei fölött függve marad, s óvja őket a szél, a szigorú telek hidege és az eső ellen, mely könnyen áthatol a gyarló fedélzet nyílásain. A tollu és ily sok emberi test együttléte fulasztó meleget támaszt ezen közegben. Az embernek saját szemével kell látni egy estve, midőn a rendőrkatona az elkésett koldusokat a zugolyba terelik, nyüzsögni, fet-

rengeni, hánykolódni ezen őrjögő tömeget, hogy fogalma lehessen a tyúktollak házáról. A lámpák sugarai e feneketlennek látszó fészekbe esve, hol mintegy bánya fenekén, száz meg száz emberi lény mozog, az ember magát a pokol torkának bejáratánál lenni hiszi. Karok, lábak és fejek végtelen halmaza terül itt el. A nyomorékság minden fáját, minden kort és nemet képviselve láthatni. S midőn a szerencsétlen elkésett看ket a katonák korbácsolva és botozva gorombán belökösik, egész mennydörgésszerű özöne fogadja őket a szitkoknak és káromlásoknak! Az ember azt hiszi, hogy az egész fejére szakadni készül, az ajtó felé rohan s szabadon lélekzik fel, szabadulva a benn uralgó kiállhatatlan büztől; ezen emberekből álló pokol látása és az ordítás hallatára: kérdjük magunktól, ha nem álmodunk-e?

Az égések Khina északi részében szerfelett gyakoriak; a kályhák és *kang*-ok hibás készítése, minthogy a téglák nincsenek elég vastag rétegben és egymásmellé helyezve, átvörösödvén, meggyújtják a gerendákat, melyekre fektetve vannak, a petardák és tüzijátékoknak szokásos s minden elővigyázat nélküli használata a házak közelében, végre és legfőképp a khinai lakások éghető anyagból építése — kizárólagosan fénymázolt fából, papírral bevonva — eléggé okadatolják az égések gyakoriságát. Alig telik el éj Pekinben, hogy ne hallatszék a csengetyűk lármája s az éji örök kiabálása, kik a tüzet jelentik, a távolban pedig tompán hangzanak a dobok és az örök jelhangjai. A jelzésre használt roppant nagy rézkondérok zugása sokkal borzalmasabb hatású, mint a vészharangok kongása.

Mihelyt az égés jelezve van, a város minden

részből futnak a helyszínére a tüzoltó csapatok ütenyszerinti léptekkel. Az esetlen, de messzehordó szivattyus fecskendőket bambuszrudakra fektetve tíz vagy tizenkét hordár vállon emelve viszi. A nehézkedés és egyensúly oly szakértőleg van kimérve, hogy a lehető leggyorsabb haladás nincs akadályozva.

A hordárok előre mennek, kísértetve a csapat többi részétől; a tüzoltók fejszék, szétbontási eszközök és lámpákkal vannak ellátva. A város mindenik negyedének van külön tüzoltó csapata és fecskendője: e szivattyuk legénysége a katonaság egyik osztályát képezi, egyenruhát nem viselnek, s szoros büntetés terhe alatt kötelesek az első jelre a tüzhöz sietni. A mi a fecskendőket illeti, melyek a mieink utánzásainak látszanak, ezek alakjukra nézve sárkány- vagy tengeri kigyó alakúak, s neveik vannak.

A rendőrök eltávolítják a tolvajokat, kik nagyon is készek használni a zavart, zárláncot alkotnak, a fecskendő edényeit vízzel látják el, s őrzik a lángok közül megmentett ingóságokat; a tüzoltók felszedik a gerendázatot, betörik a kapukat, felmászhatnak a fedélre, hogy vizet öntsenek rá, s a legnagyobb készséggel versenyt pusztítanak a dühöngő elemmel, a háztulajdonosok nem kis ijedelmére, minthogy néha hatvan ölnyre is lerombolnak minden házat a tűz kelelkezési helye körül. Mindent összevéve, a szervezet átalán jó, de hiányzik a helyes intézés és egység; a főnökök sem parancsolni, sem engedelmisséget elérni nem képesek. Szerfelett meglepő azon gyorsaság, melyet a lerombolt házak újra felépítésénél tapasztalhatni. Az igaz, hogy az építkezési anyag nem sulyos és könnyen szállítható.

Sáros- és Kapivár vidéke.

A kies vidékü Sárosmegye egyik legszebb pontja azon völgy, melynek láthatárán — mint egymással dacoló két fejedelem, — Sáros- és Kapivár romjai merednek ég felé.

Az első, mely képünkön a szemlélőhöz közelebb esik, 2800 lábnyi magas magánálló hegy csucsára van építve, Eperjestől egy órai távolságra, a Tárca vize jobb partján.

Potemkin Ödön adatai szerint ezen vár hajdan Tubal-nak nevezetett, s Árpád honfoglalása előtt a tótok birtokában volt, később azonban Sáros, majd meg ismét Zárus néven jö elő az okiratokban.

Sáros sok viszontagságon ment át, de hogy az ellenség valaha ostrommal bevette volna, annak

nyomaira nem akadhatni. II, vagy vak Béla 1140. év táján e várban tartózkodott és várta be a Boricson Zboró mellett nyert győzelem híret, ugyane király egyik leánya pedig szüzsies fogadást tévén, e várban töltötte s fejezte be életét, a hol el is temtetett, miként azt az abban Péchy által föltalált koronaaalaku drágaköves arany fejék bizonyítani látszik, mely ereklye Bécsbe küldetett föl, számos más honi ereklyénk példájára.

Sáros vára hosszas viszontagság után 1687-ben Székely kapitánysága alatt lángba borult, s akkor rommá lett, de most még így is nagyszerű látványt nyújt. Falai nyolc öl magasak, s kiterjedésében

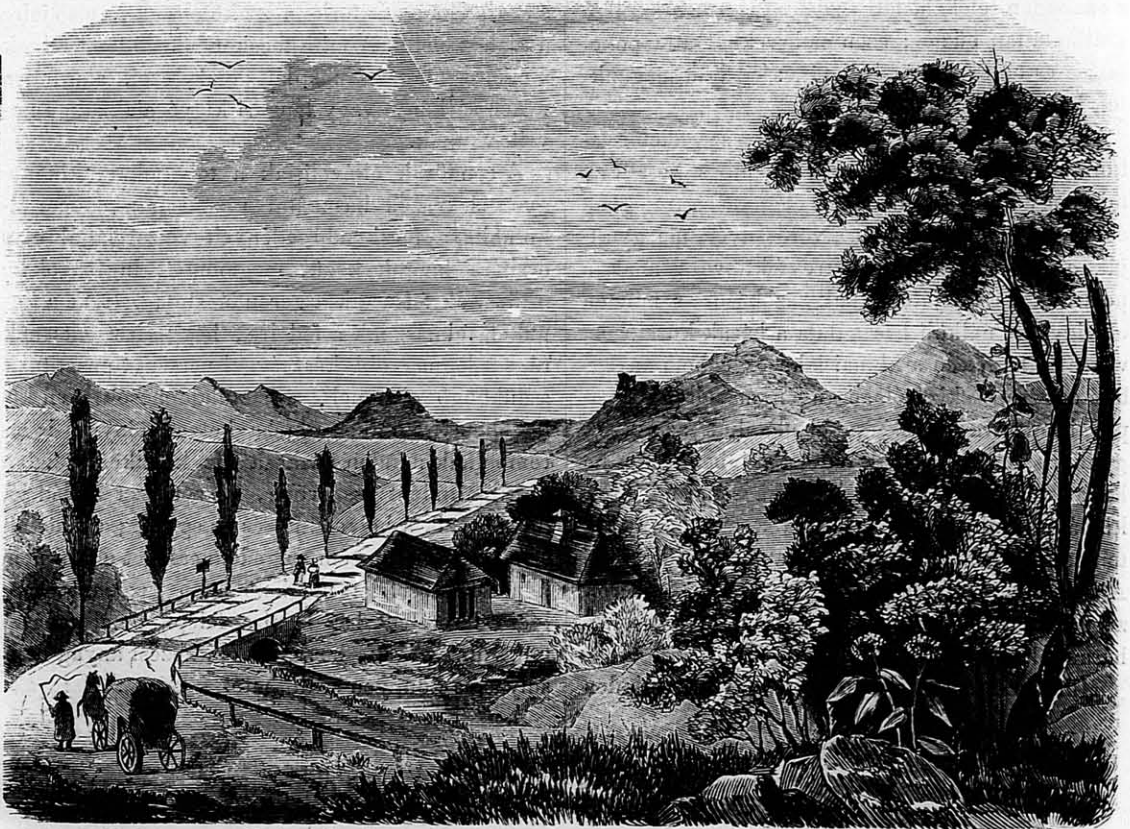
bástyája csak egy toronnyal kisebb, mint Kis-Szeben városának hajdani kerítése.

A másikat, vagyis a *Kapivárat* egy igen magas szirt csucsára még a rómaiak építették, s ez később védvár gyanánt szolgált a birodalomba beütő szarmaták ellen. A római birodalom hanyatlásával a szlávok birtokába jutott, s ezek Klinika várának nevezték, míg később Árpád elfoglalván e hont, a vár Tuhutum fiának, Moglódnak hatalmába esett s ennek nevét is fölvette.

A Moglód-család kihaltával a Szaploncai Poháros, később pedig csere utján a Kapy-családé lett,

A kőmives-mester fizetése havonként egy kurta ftjával tett 49½ krt régi váltópénzben; a pallérnak naponként két magyar pénz és egy kanna bor, vagyis egy óra 36 v. kr; egy legénynek naponként egy-egy kanna bor s egy hónapra 18 kr járt. Az összes építési költség 212 magyar ft és 58 magyar pénzbe került, míg ma egy ily erőd felépítésére aligha elég volna egy millió forint.

Azonban az 1715-ik évben hozott egyik törvénycikk értelmében Kapivárnak a többi magyarországi várakkal együtt le kellett romboltatnia, s így azt saját urnője, Gergelaky Éva felgyújtotta,



Sáros és Kapivár környéke. (Rajz. Myskóvszky Viktor.)

s ez 1410 után hozzá fogott az omladékokban levő vár felépítéséhez. — Az olvasót tán érdekelni fogja, ha e vár felépítésének akkori költségjegyzékét ide igtatjuk.

s azóta, miként sok más, egykor fényes kényuri lakhely, vércsék és baglyok tanyája, s ma is magásra felnyuló bástyája a magyar nemesség eltűnt hatalmának árnyaként borong.

Martinuzzi kastélya Alvincen. *)

Martinuzzi vagy Utjesenics György jellemével történíróink nincsenek tisztában, s már sok gondolkozó főt foglalkodtatott, mert e férfi épen oly pártembere volt az ausztriai háznak, mint a török portának, Zápolya és Izabellának, mint azok ellen-

ségeinek. És a magyar királyság fénykorában távolról sem sejtették a honfiak, hogy azon ember,

*) Alvinc mezőváros a Maros partján, Gy.-Fehérvártól egy jó órányi távolságban. Mint a székvároshoz közeleső helység, sok nevezetes eseménynek volt tanuja. Alvinc volt fészke

ki Hunyadi várában kályhafűtő volt, egykoron a haza ügyének intézésére oly befolyást fog nyerni.

E hazánk történetében nevezetes szerepet játszó férfinak egy kastélya van Alvincen.

Átjártam annak minden zugát, szobából szobába mentem, s mindent a legfigyelmesebben megtekintettem, és elszomorodtam, midőn e helyet a pusztulásnak kitéve láttam, midőn láttam falait — melyek oly sok szépet regélhetnének nekünk a nemzeti nagyságról — romba dőlni, s nevezetes tettek tanuját elenyészni.

Megvallom, egy romnak látása, s más nevezetességnek megtekintése sem tett reám nagyobb be-

lafehérvári püspökség cimere áll — s egy jókora udvarba érünk. Egy tekintet a kastélyra, és elmondhatjuk, hogy annak harmadrésze rom. Egyedül a kastély északi részének alsó osztályát lakják; közepe feléig fedél alatt áll ugyan az épület, de a többi napról napra pusztul. A felső emeletben 11 nagy és 6 kisebb szoba van, melyeknek egy részében selyembogarakat tenyésztenek, más része pedig a káptalan természetmelyeit rejtegeti.

Egy kisdéd szobában három gyönyörű festményt láttam, melyekért valóban kár, hogy itt a moly és pornak szolgálnak martalékul. E három nagy fest-



Martinuzzi kastélya Alvincen. (Nemes Albert eredetije után rajz. Blumberg.)

nyomást, mint Martinuzzi kastélya. Pedig bizony nem valami költői szépség!

Martinuzzi kastélya négyszögbe van építve, az épületek képezik a falakat az északi, nyugati és déli oldalon, egyedül a keleti nincs beépítve. Vízirtója széles, s maig is egész vár alakot kölcsönöz a kastélynak.

Lépünk be északi kapuján, mely felett a Gy-

az újra keresztelőknek (anabaptista), de azok benne teljesen kipusztultak. Lakóinak nagyobb része a Mária Terézia által betelepített németekből áll; ezek azonban részint magyarokká lettek — részint eloláhosodtak. Lakhelye a Barcsaiaknak s számos földbirtokosnak. Hires jó boráról és dohányáról. Öt temploma van, s innen neve németül Fünfkirchen.

mény: a sz. lélek eljövetele; Jézus születése; Jézus az olajfák hegyén; van még egy kisebb: ass. sz. Ferenc képe. Kinek ecsetje alól kerültek ki e festmények, nem tudom; tán a gy.-fehérvári székes-egyházból ajándékozták azokat ide.

Egy márványsztal is van a szobákban, aranyozott lábakkal, mely bármily palotába is beillett volna — s jelentékeny világot vett öseink műszere-tetére.

A fönnebb említett szobák épek és fődél alatt vannak; a többiek azonban, — és történelmi bec-sénéél fogva a legnevezetesebbek! — romok.

E kastély nevezetes uradalom volt; hozzá tartozott Alvinc, Borberek, Korna, Ratkó, Tartaria.

Eleinte a szászok birták, azután az oláh vajdák, végre Martinuzzi, és így a püspökségre szált.

Martinuzzi az, ki e kastélyt legnevezetesebbé tette.

Zápolya halálával Martinuzzi és Petrovits lőnek Izabella, az özvegy királyné támaszai.

Martinuzzi visszaélt hatalmával. Erdélyt Ferdinánd kezébe akarta játszani, de a török csakhamar közbe lépett, s Martinuzzi, hogy fejről a vést elháríthassa, a töröknek kedvében kezdett járni. Ez Ferdinánd biztosainak, kik Erdély átvételére bejöttek, Castaldónak s társainak nem tetszett — iparkodtak tehát Martinuzzit láb alól eltenni.

Martinuzzi, a török követek fogadtatási utjából — 1551. decemb. 13-án Alvincre érkezett s kastélyába szállt.

Itt kevés ideig pihenni akart, mert újra nehéz teendők várták a közelgő hongyülésen.

Martinuzzi itt marad dec. 17-éig — ekkor Gy.-Fehérvárra akart bemenni. Hatos fogata készen állt, minden már el volt intézve az elindulásra, midőn a hajnal ködében 157 spanyol katona a kastélyt körül fogta. Sforza Pallavicini, Ferrari, Monino s többen a kapun be, Martinuzzi előszobájába lopóztak.

„A terv szerint, Ferrari belépett, kezében egy a királyhoz aláírandó irattal. Az őz férfi nyusztprémes hálókötösében asztala előtt állt, melyen felnyitott breviariuma, naplója, egy óra és írószer heverték; Martinuzzi épen reggeli imáját végezte, Ferrari meglátva őt, visszaborzad — megáll; Martinuzzi közeledést int, a levelet átveszi, átolvassa, s midőn aláírására tollat vesz és lehajol . . . Ferraritól nyakán és oldalán törzsurást kap, mire a még jó erőben álló öreg, „mi az! mi az!“ kiáltással a bérgyilkost az asztal mellé teríté. Erre

Sforza spanyol katonatiszteivel berohan s arcára kardjával nehéz sebet ejt; Monino hátába golyót lö. — — erre Martinuzzi védelmezve magát, más szobába menekül, s onnan a déli és nyugati oldalak szegletszobájába vonul,**) hol segély után kiabált — de hasztalan! — a bérgyilkosok nyomában voltak, s miután a kis szobából más ut nem vezetett ki, Martinuzzi itt várta be sorsát. A vérengző gyilkosok berontottak, törükkel összemarcangolták a magát hősieesen védelmező Martinuzzit — míg „Jézus“ kiáltással özszerogyott és kiadta lelkét.

A gyilkosok levágták Martinuzzi füleit s azokat Bécsbe küldötték, mint a honnan állítólag parancsot, vagy legalább jóváhagyást nyertek e tett végrehajtásához. És így megcsonkított testét, miután minden kincseitől megfoszták, kidobták az ablakon a lent tátongó vízmederbe.

Ott feküdt e nem mindennapi ember holtteste, s az emberek meglátogatták és bámulták a világ csalékonyságát, mely holmi véletlen által is azt, kit eddig tenyerén hordott, porig alacsonyítja le. Ott feküdt a hulla, míg a károlyfehérvári káptalan febr. 25-én 1552-ben érte jött, s a károlyfehérvári székesegyházba temettette el, és sirjára e mondatot vésette: „Omnibus moriendum est.“ (Mindnyájunknak meg kell halni.)

Ezután még sokszor volt veszélyek tanyája Martinuzzi kastélya, csoda, hogy még ily épen is fönnmaradt. Mártonfi püspök alatt teljesen leégett s a fehérvári káptalan — a kastély mostani birtokosa — némileg újból fölépíttette; nagyobb részét legalább földel alá hozta.

1848-ban az alvinci magyarság menekülési helye volt.

Havasi.

U j m é r e g .

Mily hamar eltűnik az élet. Nem szükséges egyéb, csak bizonyos növényrészekkével bekenyt nyíl vagy tő hegye, s az ezzel eszközölt legcsekélyebb karcolás képes a legvirágzóbb életet néhány perc alatt megsemmisíteni. A számtalan regdacára, melyeket a középkori olaszok mérgeiről költöttek, némi igaz van a dologban. Jelenleg a vegyészeten elég tárgyat ismernek, részint folyékony, részint légnemű állapotban, melyekből csak egy csepp legkisebb része, csak egy belélegzés szükséges a halálhoz.

Minden mérge közt azok a legveszélyesebbek, melyek a vért alkotórészeiben szétbontják; s ez

nehány pillanat alatt a test minden részeiben megtörténvén, az életnek leghamarabb végét vet. Az afrikai és amerikai vad népeknek szintén ilyenmü mérgeik vannak, melynek csodás hatásáról utazók és természetbuvárok érdekes jelentéseket közlöltek. Hanem a növénynedv és ennek készítmódja ismeretlen maradt előttük, miután a beavatottak az indusok közt, mintegy papirend, azt nagy titok gyanánt őrizték. Csak évek multával sikerült az

*) Kövály László. Erdély történelme. III. 126. l.

***) A vég hagyomány, melyben e tett még most is oly élénk emlékekben él, e szobát mondja.

európaiaknak fényes csereajánlatok által apró részletekhez jutni.

Ezen mérég azóta *currare* név alatt ismeretes. Legtöbbször az indusoktól hozott Uj-Granada belsejéből, s az európai vegyészek és természetbuvárok mindenképen megvizsgálták alkotórészeit és hatását; csupán azon eredményre jutottak, hogy bizonyos növénynedvből áll, de hogy tulajdonképpen mely növényből vagy miféle növényekből készül: ez még eddig a titkok közé tartozik. Némelyek állítják, hogy nemcsak növények nedveiből áll, hanem kigyó-mérég képezi egyik főalkatrészét.

Alakra nézve az édes-gyökérhez hasonló, azonban sokkal keményebb, s víz, alkohol vagy egyéb folyadékban könnyen feloldható. Legnevezetesebb tulajdonsága abban áll: hogy ha kívülről megsebzés által jön érintkezésbe a vérrrel, azonnal halált okoz; ha azonban étel közé kevertetik, a gyomorban igen kevés vagy épen semmi hatása nincs. Az indiánok mérges nyilakkal lövik vadaikat, s minden borzadás nélkül elköltik, később azonban arra is rájöttek, hogy a gyomorban is eszközöl némi káros behatást, habár sokkal több idő múlva.

Több francia, különösen Claude Bernard ezen *currare* méreggel különféle próbákat tett. Leginkább tengeri nyulat, madarakat és békákat sebzett meg, s vizsgálták rajtuk a mérég hatását.

Egy tengeri nyul hátát, midőn jóízűen evett, egy mérgezett tüvel észrevétlenül megkarcolták. A karcolás oly jelentéktelen volt, hogy az észre sem látszott venni, s csak tovább evett, három perc múlva csendesesen megállt, álmosan eldől, s megszűnt élni.

Egy madár, melyet fuvócsóból egy piciny nyíl talált, két perc múlva leesett a fáról s többé meg sem moccant.

Egy fiatal kutya szintén csak gyengén megsebezve, nyolc perc múlva megszűnt élni.

Ezeken kívül még számtalan állat múlt ki ily halállal. Mindezen adatokból azt következtethetjük, hogy a halál fájdalom nélküli, s miután a mérég a vérrészeket szétválasztotta, bizonyos idegszélhűdés (paralytis) következik, legfőleg tiz perc alatt.

A halál csak azon esetben késett egy óráig, ha

a megsebzett tagot fölül azonnal szorosan körülköték.

Ezen módot az indiaiak és azon forró tartományok lakói, hol mérges állatok tartózkodnak, sikeresen alkalmazzák. Ők a megsebzett tagot azonnal szorosan körülkötözik, hogy a rendes vérkeringést megakadályozzák, azután a mérget minden további baj nélkül kiszívják; ezen eljárás mindenesetre célszerűbb, mint a sebek kimosása vagy égetése.

Ezen indiai mérég megtompítja az idegeket, melyektől az izmok mozgékonyasága függ, hanem sokkal több idő múlva képes az életérzékét kioltani. Ezt a legtöbb próbán világosan bebizonyították, s így a megsebzettet rögtön csak tetszhalottá teszi. A test mozdulatlanul, egészen meghalva fekszik ott, minden észrevehető érzékenység nélkül, habár szúrás vagy vágás által akarják is életre hozni; hanem az érzékek még ébren maradnak, úgy hogy a tetszhalott a szavakat hallja, a világosságot és árnyékot észreveszi. Gyakran állatokat is felélesztettek mesterséges lélekzet által, — melyek a mérégnek lettek áldozatai; nemcsak hogy életre hozták, de továbbra is életben tarták azokat. Waterson beszéli, hogy egy szamar már a mérég hatásától lehanyatlott, ekkor a légsőt felnyitották s egy fuvó segítségével két óra hosszú táplálták mesterséges lélekzettel; ekkor felemelte fejét, körülnézett, és ujjal visszahanyatlott. A fujtatást még két óráig folytatták, ekkor magától kezdett lélegzeni, felemelkedett, s néhány nap múlva már semmi baja sem volt.

Valahányszor ezen módot alkalmazták, mindig siker követte. Ezen adatokból ismét azt következtették, hogy a mérgezés és megfulás általi tetszhalottakat mesterséges lélekzet által szintén életre lehet hozni.

A *currare* méreggel a természettudósok sokat foglalkoznak, elannyira, hogy remélhető, miszerint rövid idő alatt el lesz oszlatva a talány, mily módon és mely növényekből készítik azt az indusok. S miután az orvosok kezében gyakran a legerősebb mérég is mint hatásos gyógyszer alkalmaztattik, remélhető, hogy ezen rettentő *currare* mérég is új forrást nyujtand az élet és egészség fentartására.

Közli: **Székely Gyula.**

Egy hét története.

— Augusztus 3. —

Ha egy életfrisseségtől mosolygó kert, melyben tarka virágágyak, sűrű ligetek, zöld pázsitok, szerzetést futó oldal-ösvények s itt ott koronás fák

egymást érik, egyszerre hirtelen váratlanul egy tövises száraz sövénynyel végződik be — az ember fölshajt: bárha tovább terjedt volna e pompás

kert, méltóbb záradékot nyerve a természettől vagy emberi kezek munkájától! Fájdalom, hasonló benyomással teszszük le kezünkben *Jósika Miklós* „Emlékirat“-ának negyedik kötetét is, az *utósó könyvet*, melyet ez ünnepelt írótól épen most kaptunk. E szó (utósó), sohasem tetszett nekünk oly fanyarnak, mint e pillanatban, midőn egy három évtizeden át folyvást virágzott élőfa hullatja élénk ama gyümölcsét, mely után több nem következik. A halál meggátolta, hogy Jósika Miklós bevégezhesse ez emlékművét, melyet életének tarka eseményeiből kivánt összeállítani, s tiz kötet helyett csak négy jelenhetvén meg, sirjánál most csonka piramis hirdeti, hogy ott egy ritka folyású élet lelt véget. E négy kötet fiatal és férfi korának s írói első föllépésének eseményeit tartalmazza. Mint már egyszer elmondtuk, ez ifjui és férfi kor folyama igen érdekes és széles partok közt futott, úgy hogy ennek leírása a legkellemesebb olvasmányok egyike. Erdélyi tájképek, nevezetes családok társas körei, a régi Kolozsvár, családi események, hajdani szokások, szerelmi kalandok, vidám katonaelet, csaták, a nagyvilág ünnepei, világhírű alakok s egy házasság tragédiája — rendkívül érdekessé teszik a három első kötetet. Sok szerencsés tulajdonnak kellett egyesülni abban, ki enyit érthetett meg, s ily tömérdek érdekes viszony közé juthatott. Szerencsére, ő előkelő származású, izléssel megáldott, sokat tanult és tapasztalt férfi, s e mellett — költő volt. Így a legkülönbözőbb téreken egyiránt magas poëtra emelkedhetett. Már mint igen fiatal ember, kamarás lett, s a csataterén kapitány; később a mai magyar regényirodalom megalapítója, aztán politikai nevezetesség, s végre — számüzött.

De ránk nézve egyik köteté sem vonzóbb, mint e negyedik, mely néhány nap előtt jelent meg, s második felében író pályája kezdetét és a mai irodalom felőli nézeteit is magában foglalja. Érdekes látni, hogy e hetvenéves agg költő — a helyett, hogy az életben kifáradva, babérain pihent volna, távoli magányából mily folytonos érdekeltséggel kísérte irodalmunk minden kis mozgalmát, s mennyire ösmert mindent, a legkitünőbb elmetermékektől kezdve a legjelentéktelenebb ujdonságokig.

E könyv maga az — író. Oly őszintén beszél, mintha csupán az *övéi* hallgatnák. Nem huzza föl az ünnepélyesség kothurnusát, nem képmutatóskodik, nem leplezi hibáit, sőt csakhamar kitérja természetének achillsarkát is. Ismételve emlegeti, hogy némely itész mennyire mellőzte; életírói szándékosan mint felejtének el egyetmást írói működéséből; az írók nagy része beteges féltékenységgel

mint került minden új szót, mely tőle eredt, csak azért, mert tőle eredt; s hogy akármely színész vagy Bänkelsänger több tiszteleti emléket kapott, mint ő. — Az olvasó szeretettel mosolyog ez őszinte vallomások fölött, s eszébe jut, a mit gondolom Voltaire mondott egyik francia encyclopädistára, (D'Alambert-ra vagy Diderot-ra:) „ez embernek százezrei vannak, s még egy fillért szeretne!“

Hogy kevés magyar író dicsekedhék az olvasók oly kitartó rokonszenvével, mint ő; hogy egyik másik munkája ér valamit, s hogy ha *előtte* soha senki sem irt volna regényét, ő irta volna az — első — mindezt Jósika bátran elmondhatta. Az önéret hangja nagyon illik egy nagy érdemű ember ajkára, s igaza van, midőn Göthét idézi: „az igen nagy szerénység határos az ostobasággal.“

Első szerencsétlen házassága kötelékeiből erőszakosan kibontakozva, Jósika Miklós, szurdoki jószágába vonult, s ott találta meg az „ismeretlen“, mely felé oly hosszú útja volt. Ez „ismeretlen a — *múzsza*. Ő egyszerre lett író, estétől reggelig, noha a hazafias báró Bánffy László is, meghallván, hogy „Irány“ című könyvet nyomtat, komolyan felszólítja, hagyna békét az írásnak, mely nem uri embernek való dolog, s egykori barátja gr. Bethlen János pedig egyenesen kimondta: hogy bizza a dolgot a scriblerekre, mert nem módí most a könyvesinálás. (Akkor még Erdély főbbjei is így gondolkoztak, míg ma már — hála istennek — csak néhány magyarországi nagyuri kottéria vélekedik hasonlóan.)

Jósika mindenkép menekülni akart családi bajából. Eleintén arra gondolt, hogy lord Byronhoz megy Missolunghiba, hogy a hellenekért harcoljon, de e kifözött tervében egy fontos pör akadályozá meg. Második terve sokkal üdvösebb vala — a költészet országába menekült. Azt lehet mondani, hogy őt a házaselet szerencsétlensége tette költővé.

Szurdokon éjelenként írta „Zólyomi“-t, melyet Bajzával közölt, s „Abafi“ t, melyből egy részt Szemere Pálnak olvasott föl. Ezek bátoriták, hogy adja ki e műveket saját neve alatt, a mitől eleintén nagyon idegenkedett. Ekkor már negyven éves volt, s a dicsvágy ingerét nem érezte igen nagyon, (evés közben jött meg nála e vágy;) s e mellett finom érzésű s az illemre sokat tartó férfi lévén, rosszul hatott rá az írók durva feleselő modora, s ama nem annyira nyelv-, mint inkább nyelvélő harc, mely abban az időben folyt. Továbbá akkoriban az előkelő körök még Kazinczyt is gúnyolták, egyes sorait élcezték, s a pesti írók tár-

sasága sem lehetett valami nagyon vonzó oly egyénre nézve, ki a courtoisie-re mindig sok súlyt helyezett. Ezek miatt nem akart ő saját nevével lépni föl, de mégis csak föllépett, mert hiszen — mint írja — „est deus in nobis.“ — Ha az isteni szikra fölgyjújtja valakiben a szövétneket, akkor lobognia kell, akarja vagy nem. — Ismerősei közül sokan eleintén nem is hitték, hogy a regényeket, melyek közül „Az utósó Báthori“ az akadémia 200 aranyos nagy jutalmát kapta, saját maga írná. Azt hirtelék, hogy a szurdoki oláh pópa írja helyette. — Mindezeket Jósika igen élénk részletekkel beszéli el, de néhol oly apróságok miatti elkeseredést is árul el, melyekre az olvasó azt fogja mondani: „miért botoltál meg e kis hasztalan szögletköbe, holott hatalmas szárnyaid voltak azok fölött messze túlröpülni?“

Érdekes az a futólagos szemle is, melyet irodalmi kortársai fölött tart. *Széchenyiről* kevés sorban sokat mond. „Ez azon nevek egyike — jegyzi meg, — melyek *magukban* kimondanak mindent. Munkáinak hatása hasonlított a tűzhöz: egy rakás régi lomot összeperzselt, minek még hamvát is széthordta a szél. Aztán melegített, s üdülést hozott a fagyos falak közé, mindenkifölött pedig termékenyített sat.“ Wesselényi Miklósról nemcsak a barátság, hanem a nagyrabecgülés hangján beszél. A Desseffy grófokat (kivált Aurélt és Emilt) örömmel említi. „Lassanként — írja, — s mindnyájunk szeme láttára egy szép, erős, dús képzelmű irodalmi phalanx állt elő, mely minden nemzetnek becsületére válnék.“ E phalanx élén b. Eötvös Józsefet nevezi, ki „öntudatos író a szó legjobb értelmében, ki úgy ír, úgy szeret írni, mikint ír.“ Munkái közt legjobbnak véli a „Falu jegyző“-jét, s e jeles mű második kiadását nem tartja tapintatlanságnak, mint némelyek. „Nem, urak! a kihágások s túlsapások vesztettek el minket, legyenek ezek mindig szemünk előtt, s tanuljunk a multból, mit kell a jövőben kerülni.“ Vörösmartyt a nemzetiség megtestesülésének nevezi, s innen van, hogy azok is ismerik, a kik nem

olvasták; Kemény Zsigmondot kitartó, szellemdús írónak, de kevés találekönységgel, s nagyon járatlannak a gyöngédség birodalmában. Jókai Móról a legnagyobb dicséretet mondja e szavakban: „egyike azoknak, kik a magyart olvasásra szoktatták.“ Továbbá elismeri, hogy tíz könyvben sem találunk annyi phantasiát, annyi leleményességet, mint olykor neki egy regényében. Aztán szól a fiatalabb írókról is, s megjegyzéseit — higgye el az olvasó — nem azért találjuk érdekesekeknek, mert e sorok írójáról is kedvezőleg nyilatkozik, a mit teljességgel nem tulajdonitunk egyébnek, mint egy kedves találkozás emlékére gyujtott mécsnek, — hanem főképen azért, mert bírálatok hiányában a nagyobb emberek észrevételei és megjegyzései igen jó hatással lehetnek sok fiatal tehetségre, kiket Jósika minden áron el akar ijeszteni a vadregényes, túlcsgigázott, illetlen, érzelő vagy szeméremsertő irányoktól.

A kötet végét egy üldözött ember (Kertbeny) nemes szívü védelme, s Brassai késerü megtámadása képezik. Ime, ez utóbbit hasonlítók ama tövises sövényhez, melylyel a diszes kert — fájdalom — oly hirtelen és rosszul esőleg végződik be. — Brassai szigoruan bírálva meg „A tudós leányát“ — Jósika e torzrajzzal felelt neki. Ugy látszik, hogy ő nemcsak szorgalmára és üdvös működésére nézve hasonlított a *méhhez*, hanem abban is, hogy fulánkja volt. Mézet mindnyájunk számára készített, a fulánk csak Brassainak jutott. Nem első eset, hogy nagy költő ily ingerült bírálói iránt. Petőfi is minden pillanatban bevállá, hogy ki nem állhatja a kritikuskokat, sőt maga Thackeray, kinek regényei a higgadt életbölcesség örök-könyvei, mindig lázba jött, ha bírálóira gondolt. S ki itélné el azért Homér hősét, mert deli alakján van egy pont, mely igen érzékeny és könnyen sebezhető.

Jósika nem akart jobbnak látszani „Emlékiratában“, mint a minő, s a miáltal könyve — ily töredékben is — nagyon érdekessé válik, épen ez — őszinteség. *Vadnai Károly.*

Deák Ferenc Balaton-Füreden.

Julius 30-dikán.

Már több nap óta rebesgették itt, hogy az ország legjobban szeretett férfja, Deák Ferenc meg fogja látogatni e kies fürdőhelyet, s a lelkesülten várakozó gyógyvendégek már előre tervezgették az ünnepélyes elfogadást, üdvözlő szónoklatokat és a tisztelő fáklýászenét; azonban valaki azon „on dit“ érvvel állott elő, hogy Deák nem rég az

akadémia részéről is csak azon okból nem ment föl a küldöttséggel Bécsbe ő Felségéhez, mert értésére esett, mintha a jó bécsiek ott nagyszerű ovátióval akarnák őt fogadni, s így ha külföldön nem akarta elfogadni a kitüntetéset, ennek zajos nyilvánítása itt is terhére lenne.

Igy tehát elmaradt minden ünnepélyes készüllet.

Mégis, midőn jul. 27-dikén estefelé megérkezett a törvények hármavértű bajnoka, nemcsak a helybeliek, de a környékbeli nép is tömegesen várta s lelkesülten fogadta.

Deák itt léte óta fürdői életünk tetemesen megváltozott s ezt azon körülménynek is köszönhetjük, hogy megérkezésével a környék birtokosai s országos tekintélyek közül is többeket ide vonzott.

Hogy azonban a kellemes meglepetés ne jött légyen egyedül, a lapokban még egy másikra is akadtunk, értem azon hivatalos közleményt, mely a régi miniszterium elbocsáttatását adja tudtul. Higye meg Ön, kedves szerkesztőm, hogy rajtunk pátienseken nemcsak a savóivás, de a legujabb politikai fordulat is nagyon sokat segített s ma már élénken mosolyognak azok szemei, a kiknek arcáról tavasszal csak levertséget olvastunk. Schmerling ur leköszönését mindenki hurrákkal fogadta a Lajthán innen és a Lajthán túl, . . . de tán mégsem mindenki, mert Karlsbad tulajdonosainak van okuk szomorkodni, miután ezentul alkalmasint kevesebb lesz a máj- és lépbajos, epeömlésben szenvedő és feketevérű beteg, mert megszűnt a provisorium.

Ha az eredmények okát kutatjuk, az újabb politikai fordulat közvetett létrehozójának is Deákot tekintjük, Deákot, kinek politikáját követve, a nemzet bebizonyítja, hogy rendületlenül ragaszkodik a törvényesség elvéhez, melylyel az önkényes kísérletek dacolhattak, de melyen nem győzedelmeskedhetnek, minél fogva össze kellett omlania az alap nélkül emelt épületnek.

Természetes hát, hogy kétszeres tisztelettel és hálával tekintünk azon, köztünk washingtoni igénytelenséggel sétálgató férfira, ki minket nemcsak mint hazánk jövőjére a gyöngeség pillanataiban tétovázva tekintőket vezetett egy vigasztalóbb látpontra, de ki egyttal így beteg kedélyünket is felvillanyozta.

Ha megindító a néma fájdalom, bizonyára van valami megragadó a néma tiszteletérzetben is. Deák irányában ilyen tisztelet nyilvánul itt, mely átallja azon szavak kiejtését, melyek érzéseit csak kontáruul színeznék. Mindenki ismeri őt, s bár áhitattal tekint rá mindenki, még csak köszönté-

seikkel sem terhelik, nehogy azok elől meg kelljen szöknie.

Más országban ily népszerű államférfihoz tömegesen tódulnának a tisztelgők, hogy bemutatassák magukat nála s aztán uton utfélen feldicsekedjenek vele, miként ők személyesen ismerik azt, kiről Európa beszél. Itt csak magán viszonyaiból származott ismerőit láthatná Ön Deák körében, a ki pedig különben mindenkinek hozzá férhető.

Mint jellemző esetet főlemlitem, hogy egy helybeli kereskedőné Deákot isten igazában megnagyságos-uramozta.

— S miért cimezte őt így? — kérdezém.

— Nos, hát csak nem mondhatom neki, hogy *tekintetes ur*, mint azoknak az uraknak, a kik oly keveset tudnak! — volt a válasz.

A magyar tehát tud gyöngéd lenni, a mint látuk, azonban hála az égnek, nem oly higvérti, hogy érzéseit egészen elhagyja. Ha abba is hagytuk a küldöttség alakítását, a szónoklatokat és a fáklászenét, meg nem tagadhattuk magunktól az ünnepélyes lakomát, melylyel örömléte és bánatunkat szoktuk ős idők óta megülni.

Ez alkalommal az öröm hozott össze minket a terített asztalnál.

Négy lépésnyire a Balaton hullámaintól, azon megragadó kilátást nyújtó uj töltésen, melyet a fürdő igazgatósága legujabban csinos sétatérre alakított, esti kilenc után mintegy százötven teritékes hosszú asztal várta a minden osztályu vendégsereget, mely keresztelőre gyűlt itt össze, kétszeres keresztelőre: hogy érzésének és ezen uj sétatérnek nevet adjon.

A lakoma vig zene hangjai, s a Balatonon rendezett diszes tűzjáték fénye mellett folyt s midőn vége felé járt, a tihanyi konvent tisztelt, őszhaju adminisztrátora főlemlé poharát s lelkes szavakban felköszönté *Deák Ferencet*, mint az uj sétatér keresztatyját, kiről ezentul Magyarország legszebb kilátással kínálkozó terét *Deák-térnek* fogjuk nevezni azon férfi iránt való hálából, ki nemzetünket a legszebb kilátáshoz, ősi alkotmányos életünk teljes visszanyerésének reményéhez vezetete.

Tankréd.

Uj d o n s á g o k.

* (A magyar országgyűlés), bécsi lapok szerint okt. 20-ára fogna összehívatni, s a meghívó levelek kibocsátása aug. 20-án, Szt. István napján történik meg.

* (Az ujonnan kinevezendő főispánok) között b.

Vay Miklóst és Szögyényit is emlegetik. Az 1861-ki kancellár Borsod, az utóbbi, a ki ugyanakkor másodkancellár volt, Fehérmegye főispánja lenne.

* (A magyar udv. kancellária) ama régi joga, mely szerint magyar ügyekben közvetlenül s egye-

nesen ő felségével érintkezhezzék, a „Sürgöny“ bécsi levelezője szerint, előbbi teljes éptségében fog ismét fölélesztetni és föntartatni. Azt is írják, hogy Magyarországon a cs. k. rendőrhatalóságokat úgy alakítják át, miszerint „a magyar korona országainak kormányzati külön állása biztosított.“

* (*Almásy Pálnak*) ő felsége megengedte, hogy két hónapon át Karlsbadban a gyógyvizet használhassa egészsége helyreállítása végett. Almásy már meg is érkezett Karlsbadba, s ott szabadon jár-kezel minden katonai őrizet nélkül. A legfelsőbb engedélyt egyéb biztosíték nélkül csupán becsületsszávára nyerte meg.

* (*Sajtó-amnestia.*) A sajtó-vétségekért függőben levő ügyeket, ő felsége jul. 31-én kelt határozatával, azonnal megszüntetni rendelte.

* (*Több történelmi emlékü helyet*), hol hajdan templomok, nyilvános épületek, emlékek és nevezetes emberek lakházai állottak, a magyar akadémia archaeologiai bizottmánya emléktáblákkal fog el látni. Budán Bebek, Gara nádor, Kont és Verböcy István lakhelyei már nemsokára meg lesznek jelölve.

— (*„Egyetértés“*) című zenemű jelent meg közelebb Zágrábban Zdenzoy kisasszonytól. Ezen egyveleg magyar, horvát, szerb és tót dalokból van összeszöve, s mint címe mutatja, a magyar korona nemzetiségeinek együtt tartására céloz.

* (*A magyar gőzhajótársaság külfötteit*), Szathmáry Károly társulati titkárt és Houchard Ferenc gőzhajókapitányt, Fiumében rendkívüli előzékenységgel fogadták. A nevezett urak a fiumei hajógyárt megtekintvén, annak jelessége mellett azon meggyőződésre jutottak, hogy az eddig tett ajánlatok között e gyárai a legelőnyösebbek, s így a középdunai gőzhajótársaság hajói hihetőleg Fiumében fognak készülni.

* (*Régi névalírások.*) Reisz György m. kir. kamarai levéltári tiszt egész gyűjteményt készített régi névalírásokból. A 600-nál több aláírás okmányokról és magán levelekről van másolva, s az 1400—1800 közé eső korszakból való. A szorgalmas gyűjtő az akadémiának ajánlja munkáját megvétel és kiadás végett, s ajánlatában azon hasznavehetőségre utal, melylyel az tudományos és gyakorlati szempontból bír.

* (*A magyar akadémia*) Mexikóból 156 kitö-mött madarat kapott, melyeket, miután ily gyűjteményekkel nem foglalkozik, a nemzeti muzeumnak enged át.

* (*A budapesti hivatalos lapok*) is változáson mennek keresztül. A „Sürgöny“, mint hirlik, októberben kezdve „Budapesti Értesítő“ cím és uj

szerkesztő alatt fog megjelenni; az „Ung. Nachrichten“ pedig végkép megszűnik.

* (*Férfiak napernyővel.*) A déli tartományokban divatozó szokás, hogy a forró nap ellen a férfiak is napernyőt hordanak, fővárosunkban is kezd terjedni, s már sokan cserélték föl a sétatatot e cél-szerűbb eszközzel.

* (*Összeesküvés a pesti rabok közt.*) A pestvárosi kapitányság közelebb nyomába jött, hogy a Rókus-kórházban ápolás alatt levő rabok összeszövetkezve, éjnek idején az egyik ablak vasrostélyát acél órarugóból készített fűrészszel kezdték átreszelni, s az elfűrészelt részeket aztán összeragaszták. E munka már jó előrehaladt, midőn a hatóság fölfedezte, s az egész szökési tervet meghiusította.

* (*Vérengző szerelmes.*) Pozsonyban egy fiatal ügyvéd és egy kereskedőleány közt szerelmi viszony fejlődött. Az ügyvéd azonban erősen neki adván magát az itlnak, pénzét, hitelét teljesen elvesztette; midőn pedig ezért kedvese szakítani akart vele, a légyotton ittas állapotban késsel támadta meg a leányt. A zajra többen odarohantak s megmentették a nőt a gyilkos kezei közül. Az ügyvéd elfogatott.

* (*Szamórfuttatást*) készültek közelebb Szegeden rendezni. E futtatást hat juhász intézi.

* (*Villámcsapás.*) Az Ujvidéktől két óra távolra levő Behecsen m. hó 26-án hajnali 4 órakor a villám egy pásztort és 105 darab birkát sujtott agyon. A föld fel volt turva, s a birkák mind egy oldalra dőlve feküdtek, mintha a szél döntötte volna le.

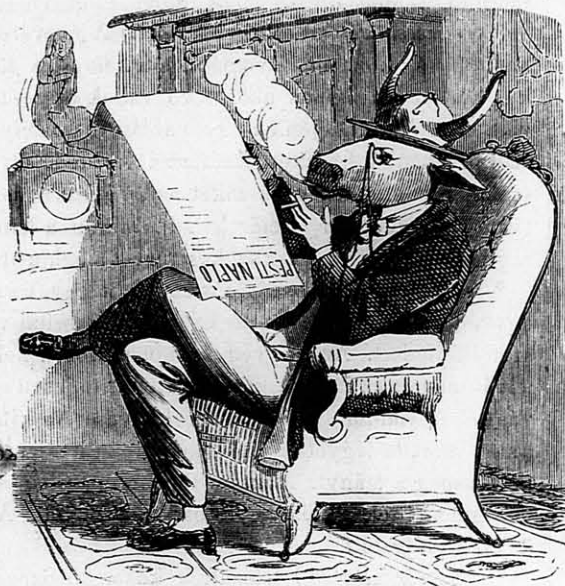
* (*Álarcos rablók.*) Kővárvidéken, Szakállasfalván egy odavaló tehetős izraelita házát a m. hó végén egy éjjel négy feketébe öltözött álarcos rabló támadta meg; a család tagjai közül többeket életveszélyesen megsebesítettek, s hirtelen mintegy 500 ft értékű holmit összeszedve, nyomtalanul eltűntek.

* (*Károly porosz főherceg*), a dán háboru egyik jeles vitéze, a mult héten Pesten mulatott. Egész kíséretével meglátogatta a Komló-kertet, s ott figyelmesen hallgatta a daltársulat előadásait. Továbbá azt jegyezték föl róla, hogy nehéz fehér se-lyemből készült, valódi arannyal díszített magyar lovagló dolmányt vásárolt magának.

* (*Nőnöveldei vizsgálat.*) Sz. Kalocsa Róza nőnöveldejében, Török Pál superintendens elnökle-tele alatt s nagyszámu hallgatóság előtt, jul. 30-kán ment végbe az idei második félévi vizsgálat. Ez első év biztos kezesség a jövő sikeréről. A jövő iskolai év szeptember hó elején kezdődik, a mikor a növendékek az intézet helyiségében (aldunasor 2-ik sz.) fölvétetnek.

Illustrált szakácskönyv.

Rajzolta *Jankó János.*



Boeuf à la mode.



Dorongfánk.



Francia metélt.



Forró kása.

Ez volt egyetlen tápláléka. Az egész hosszú idő alatt mozdulatlan, érzéketlen volt, összes izmai összezsugorodva; ütere lassu, lehellete alig észrevehető. Épen nem soványult meg s arcának színe folytonosan élénk s egészséges maradt. A másik két eset ehhez tökéletesen hasonló volt.

— (*Sült fagyalt.*) Az „Egészségi Tanácsadó” írja, hogy sokan tréfának hiszik e csodás étket, pedig keleten divatban van, s nagy nyalánkságnak tartják, melyet úgy készítenek, hogy diónyi nagyságu kemény fagyaltot lisztben megbengergetnek, aztán tojás fehérébe s ismét lisztbe, mind addig, míg ujnyi vastagságu borítékot nem kap, ekkor forró zsírba, vagy vajba dobják, s mihelyt megpirult, kivesszik és föltálalják, mindezt nagy gyorsasággal intézvé, hogy a fagyalt el ne olvadjon. Az ilyen falat kívül forró, belül jéghideg, s mint külön nyalánkság van becsben, a fogaknak nem nagy hasznára.

— β (*Egy halastóból kilobbanó láng.*) Heisz nevü vadász, s egy schwendorfi molnár több munkással együtt nagy halastón dolgozott Breisgau-ban, 1774. dec. 30-án. Egyszerre földalatti morajt hallottak, s a tó alsó részéből tűzörvényt láttak előtűnni. E rendkívüli tünemény, a megrettent jelenlevők állítása szerint, 4 percig tarthatott, s a láng valósággal oly magasra hágott, hogy elérte a tó partján fekvő háznak tetejét, s meggyújtá, noha az egészen nedves volt. A molnár fiának jobb arca, növéreinek és egy más nőnek, ki a közelben állott, egész arca összeégett. E tájon négy hóval ez esemény előtt, aug. 11-én földrengés volt; s azt hiszik, hogy e csodatünemény a földalatti tűz maradványaiból származott.

— β (*Gyulékony lég köszénbányában.*) Midőn 1735. sept. 5-én a sulbeck-i köszénfejtők, mint rendszeren bányamécsrel mentek a bányába, egy üregben, a hol csak egy köszénfejtő dolgozott, rögtön meggyuladt a lég, úgy hogy e pillanathan az üreg egészen telve volt lángokkal. A köszénfejtő ezt észrevéve, vissza akart vonulni, de mielőtt megtehetné volna, a lángoló lég felé közeledett, arcát megégette, s haját egészen leperzselé. Ugyanezen pillanatban láthatatlan erőtől a földre dobott, s fekvése alatt azt érezé, hogy valami elhaladt felette, s őt megnyomá. Ekkor dörgés támadt, mely a szomszéd falvakba is elhallatszott, s a bányában sűrű gőz maradt vissza, mely minden üregét betölté, s a bányászokat megakadályozá munkáik folytatásában, a kik ezért mindnyájan elhagyták a bányát. Nehány órával később, azt hívé, hogy a gőz már elhúzódott, méceikkel újra leszállottak a bányába, s ott ismét fellobbant a lég, gőz, csattanástól kísérve, mint elebb, csak hogy nem oly erősen. Minthogy a légnek eme gyuladása naponként kétszer-háromszor is ismétlődött, ha lámpával mentek le a bányába, a bányászok elhatározták, hogy nem mennek le többet, nehogy megfuljanak vagy agyonütessenek.

— β (*Kiszáradó kut.*) Bixham városka mellett Devonshire-ben (Angolország) van egy kut, melyet kiszáradása tett nevezetessé. Az ottani vidéken lay-well-nek nevezik e forrást. Egy domb lejtőjén fekszik, egy mérföldnyi távolságban a tengertől.

Medre e forrásnak négy és fél láb széles, s nyolc láb hosszú, melyben a víz szakadatlanul foly, s a meder oldalára alkalmazott három lábnyi széles nyíláson meglehetősen magasságból esik alá. Jó hosszú idő, néha több óra alatt is egyformán foly a víz. De igen gyakran észrevehetni, szemmel látható s gyorsan egymásra következő áradását s apályát. Körülbelül két perc alatt néhány hüvelyk magasságnyra emelkedik a víz, s ezután épen oly rövid idő alatt csekélybedik; erre rövid szünet áll be, úgy hogy e tüneménynek egész tartama öt perc. Eme növekvés és csekélybedés több mint húszszor történik egymásután. Majd a kut néhány óráig csendesnek látszik, s a víz ez idő alatt egyformán foly abból.

— β (*Indiai növények kölönyomatai Franciaországban.*) Jüssieu állítja, hogy Lionnois-ban, Chaumont mellett, egy palahegységben sok lenyomata akadtak oly növényeknek, melyekről részletes vizsgálat után kitűnt, hogy természetes uton nem nőnek a francia éghajlat alatt, hanem rendszeren csak a legforróbb éghajlat alatt, p. o. Indiában tanyésznak.

— β (*Hat ujjú emberek.*) Buffon írja, hogy Bas-Anjou francia tartományban volt egy család, melynek minden tagja kezén hat-hat ujjal jött a világra. Több szülő e családból, gyermekei közül születésekor lekötötte és levágatta a felesleg ujját, de mindazáltal ezeknek gyermekei is hat-hat ujjal születtek.

Irodalom.

— (*Heckenast-Gusztáv kiadásában*) ujabban a következő művek jelentek meg:

„A magyar nép dalai és dallamai”-nak harmadik füzeté, melyet Szini Károly elismerésre méltó szorgalommal állított össze. Az első folyam 4 füzetből fog állani, s 200 dalt és dallamot foglal magában. Egy-egy füzet ára 30 kr.

„Közhasznú magyar szótar”, a magyar irodalmi művekben, magán és hivatalos iratokban, hirlapokban és társalgási nyelvben előforduló idegen szavak megértésére és helyes kiejtésére. Szerkesztette Babos Kálmán. Ára 1 ft 80 kr.

„Latin magyar szótar”, a legújabb források után szerkesztette Farkas Elek. Ára 2 ft.

— (*Vass József*), tanár és m. akadémiai l. tag „A latin nyelv ékes-szókötése” címü iskolai kézi-könyvét harmadik, átdolgozott kiadásban bocsátotta közre. Ára 60 kr.

Nemzeti színház.

Adatott: aug. 1-én. *Ilka és a huszár toborzó*, eredeti opera 3 felv. Doppler Ferentől. — 2-án *A csikós*, népszínmű 3 felv. Szigligetitől.

Ki van tűzve: 3. *A király házasodik*. 4. *Idégesek*. 5. *Lalla-Roukh*. 6. *Lelenc*. 7. *Vicomte Letoriéres*. 8. *Tell Vilmos*. 9. *Kalmár és tengerész*, új szereposztással először. 10. *Hugenoták*. 11. *Charlotte kapitány*. 12. *Faust*.

Szerkesztői üzenetek.

— A „Zöld Erin” fordítójának. A késedelmet az okozza, hogy számos érdekesebb tárgy van fókunkban; fog tán ön is akadni olyasmire, a mi nagyobb mérvben érdekelné.

— *Pesten*: B. A.-nak. A „Szegény fia” címü szép költeményt adni fogjuk.

— *Lugosra*: A. L.-nak. Magán levelet irtunk.

— *Simon-tornyára*: B. F.-nek. Ilyen tárgyú cikksorozat épen most foly lapunkban s így a beküldött dolgozatra csak

nagyon későn kerülhetne sor. A cikk különben oly szép, hogy szerzőjétől más tartalmat vagyunk bátrak kérni.

— **Pesten**: K. Gy.-nak. Ily rövid cikkeket örömmel vesszünk, csak hogy ezek nem eléggé érdekesek.

— **És nek.** Át fogjuk adni az illető rovat kezelőjének. Alkalmassint jól.

— **Debrecenbe**: Örfinek. A vers már nagyon kezeink közt, azonban megint csak azt imádjuk, hogy legjobb volna e tárgyban második követőtől nélkül egyenesen az illető lelkes urhoz fordulni.

— **Pesten**: Sz. J. könyvnyomdász urnak. Ily terjedelemben nem jöhet s kivonatilag sem azonnal. Rövid időn személyesen értekezhetünk róla.

— **Edgárba**: Lapunk hosszabb bírálatokba nem bocsátkozhatik mert terünk sokoldalúlag van igénybe véve. A szíves közlésért fogadjuk köszönetünket.

— **Ünnep Debrecenbe**: Az illető nagyon köszöni a beléje

helyzett bizalmat, melyért mindenesetre őszinteséggel tartozik. A költemények, melyeket ön beküldött, nemes és szabadelvű gondolkodást tanusítanak, de sokkal inkább politikai tartalmuak, semhogy költőiek lehetnének. Egy „Gladstone”, „Palmerston” és „Russel” működését nem ily röpversekben, hanem inkább értekezések alakjában kellene méltányolni. „Angolország” megéneklése is több emelkedettséget kívánna. Ezek rövid sorokba vagdalt prózák. A kinek a szemle „a lejtő, lengedi, pici, hosszú, ugrató korlátokat nem türi”, sőt a rengetességre, sornetszetre stb. nem ügyel, az forduljon a prózaírásra, s ott kísértse meg szerencséjét. Hígyje meg ön, a nép csak azon dalnokot érti meg, ki a dalok zengetes, folyékony és könnyű nyelvén szól hozzá. A „poetizatio licentia” nem a szabályok lábballal tiprását teszi, csak ahol egy kis eltérést azoktól, mely azonban nagy és nagy költőknek is csak módjával engedhető meg, legfőleg ott, hol a szabályokhoz ragasszkodás az eszme kifejezésének ártana.

Vasutak közlekedése.

A délkeleti vaspályán.

Bécs	Ind.	7 ó. 45 p. r.	8 ó. — p. e.
Érsekújvár	„	1 „ 20 „ du.	1 „ 48 „ éj.
Pest	„	5 „ 35 „ du.	6 „ 25 „ r.
Cegléd	„	8 „ 27 „ du.	9 „ 4 „ r.
Szeged	„	12 „ 17 „ éj.	3 „ 50 „ du.
Temesvár	Érk.	5 „ 20 „ r.	10 „ 18 „ e.
Temesvár	Ind.	10 ó. 32 p. éj.	5 ó. 19 p. r.
Szeged	„	2 „ 25 „ r.	12 „ 16 p. délb.
Cegléd	„	5 „ 54 „ r.	5 „ 41 „ du.
Pest	„	9 „ 55 „ r.	8 „ 37 „ e.
Érsekújvár	„	1 „ 50 „ du.	1 „ 3 „ éj.
Bécs	Érk.	6 „ 33 „ e.	6 „ — r.

A tiszavidéki vaspályán.

Cegléd	Ind.	9 ó. 27 p. r.	8 ó. 24 p. e.
Szolnok	„	10 „ 27 „ r.	9 „ 42 „ éj.
P.-Ladány	„	1 „ 26 „ du.	1 „ 20 „ éj.
Debrecen	„	3 „ — „ du.	3 „ 48 „ r.
Tokaj	„	5 „ 25 „ du.	8 „ 5 „ r.
Miskolc	„	7 „ 24 „ e.	11 „ 3 „ r.
Kassa	Érk.	9 „ 56 „ e.	2 „ 49 „ du.
Kassa	Ind.	5 ó. 21 p. r.	11 ó. — p. du.
Miskolc	„	7 „ 52 „ r.	3 „ 2 „ du.
Tokaj	„	9 „ 35 „ r.	5 „ 35 „ du.
Debrecen	„	12 „ 12 „ délb.	10 „ 29 „ éj.
P.-Ladány	„	1 „ 45 „ du.	12 „ 56 „ éj.
Szolnok	„	4 „ 44 „ du.	4 „ 43 „ r.
Cegléd	Ind.	9 ó. 47 p. regg.	
Szolnok	„	11 „ 19 „ regg.	
Csaba	„	3 „ 21 „ déln.	
Arad	Érk.	5 „ 27 „ déln.	
Arad	Ind.	9 ó. 30 p. déle.	

Csaba	„	12 „ 6 „ déle.
Cegléd	Érk.	5 „ 32 „ déln.
P.-Ladány	Ind.	2 ó. 58 p. déln.
Nagyvárad	Érk.	4 „ 38 „ déln.
Nagyvárad	Ind.	10. ó. 6 p. déle.
P.-Ladány	Érk.	12 „ 48 „ déle.

A déli vaspályán.

Buda	Ind.	6 ó. 30 p. r.	5 ó. 15 p. e.
Sz.-Fehérvár	„	8 „ 43 „ r. érk.	7 „ 20 „ e.
Sz.-Fehérvár	Ind.	5 ó. 59 p. du.	7 ó. 10 p. r.
Buda	Érk.	8 „ 2 „ este.	9 „ 14 „ e.
Fehérvár	Ind.	8 ó. 43 p. r.	7 ó. 20 p. e.
N.-Kanizsa	Érk.	délb. és este.	
N.-Kanizsa	Ind.	1 ó. 19 p. du.	5 ó. 36 p. r.
Fehérvár	„	5 „ 59 „ du.	7 „ 10 „ este.
Fehérvár	Ind.	10 ó. — p. r.	
Uj-Szöny	„	2 „ 25 „ du.	
Győr	„	3 „ 11 „ du.	5 ó. 55 p. r.
Bruck	„	5 „ 28 „ du.	7 „ 54 „ r.
Bécs	Érk.	8 „ 26 „ este.	
Bécs	Ind.	7 ó. 45 p. r.	5 ó. 20 p. e.
Bruck	„	9 „ 21 „ du.	6 „ 54 „ e.
Győr	„	11 „ 38 „ de.	9 „ 5 „ e.
Szöny	„	12 „ 57 „ délb.	
Fehérvár	Érk.	5 „ 45 „ du.	

Dunagőzhajózás.

Lefelé:

Bécsből Pestre: naponként 6 1/2 órákor reggel.

Esztergamból Pestre: naponként a helyi gőzessel 6 órákor reggel, és a bécsi utazó gőzessel 4 óra felé délután.

Vácól Pestre: naponként a helyi gőzessel 7 1/2 órákor reggel, és 1 ór. délut. a bécsi utazógőzessel 5 óra tájban délután.

Pestről Mohácsra: hétfőn, szerdán, pénteken, szombaton 7 ór. reggel.

Pestről Eszékre és Zimonyba: hétfőn, szerdán, szombaton 7 ór. reggel.

Fölfelé:

Pestről Bécsbe: naponként 6 órákor este.

Pestről Vác, Esztergomba: naponként a helyi gőzessel 3 1/2 ór. délután, és a bécsi utazógőzessel 6 órákor este.

Mohácsról Pestre: hétfő, szerda, péntek, szombaton 3 órákor délután.

Zimonyból Pestre: vasárnap, kedd, csütörtök 10 órákor délelőtt.

Orsováról Zimonyba, Pestre: szombaton regg.

A Szávan:

Sziszekről Zimonyba: hétfőn reggel.

Zimonyból Sziszekre: csütörtökön délb.

A KÖVÉRSÉG GYÓGYÍTÁTO!

Kiadásomban épen most jelent meg és HARTLEBEN és TÁRSAI könyvkereskedésükben Pesten, valamint minden más könyvtárban is kapható:

Kövértség okai,

MEGELŐZÉSE ÉS GYÓGYÍTÁSA

egyszerű éntrendi szerek által.

A Banting rendszer alapján írta Dr. VOGEL GYULA.

Ára 50 kr. — Postán bérmentesen küldve 60 kr.

A kövértség által kirozottak a jelen füzetben gyakorlati módon nyernek alapos utasítást, hogy minden veszély nélkül miképpen szabadulhatnak meg ezen igen alkalmatlan testi bajtól. A szerző saját magán, valamint másokon is tett tapasztalatait közli és népszerű modorban adja elő az eljárást, hogy miképpen lehet rövid idő alatt a rendes test-terjedelmet visszaállítani.

HARTLEBEN ADOLF,
kiadó-könyvtár.